

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 504.5:7.038.53(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-1-12>

Зоя АЛФЬОРОВА,

orcid.org/0000-0003-4698-9785

*докторка мистецтвознавства, професорка,
завідувачка кафедри методологій крос-культурних практик
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) al055@ukr.net*

Ярослава ВЕРНЮК,

orcid.org/0009-0006-7339-9296

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва
імені Степана Шевчука
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) aroslavavernuk6@gmail.com*

Вадим КОЗИК,

orcid.org/0000-0002-8768-741X

*старший викладач кафедри дизайну, інжинірингу та землеустрою
Державного торговельно-економічного університету
(Київ, Україна) wadimkozik@gmail.com*

ЕКОЦИД ЯК ТЕМА СУЧАСНОГО ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розглядається актуальна проблема екоциду – широкомасштабного знищення довкілля та екосистем – крізь призму сучасного українського візуального мистецтва. Актуальність теми підкреслено щораз вищим міжнародним інтересом до екологічних криз, від яких Україна найбільше потерпає через промислове забруднення, експлуатацію природних ресурсів та наслідки ядерних катастроф, зокрема Чорнобильської, що трапилась у 1986 році. Важливість розв'язання проблеми екоциду значно зростає в умовах російського вторгнення в Україну, яке завдало значної шкоди довкіллю через воєнні дії та експлуатацію природних ресурсів. Через це українські митці почали звертатися до теми екоциду як тематичного фокуса, використовуючи свою творчість як засіб для екологічної пропаганди та формування громадської свідомості.

Мета дослідження – аналіз репрезентації й критики екоциду в сучасному українському візуальному мистецтві.

Результати дослідження свідчать, що українські художники використовують різноманітні медіа та стилі – від концептуальних інсталяцій та перформансу до традиційного живопису та цифрового мистецтва – для передачі актуальності екологічної проблематики. Їхні роботи часто відображають зруйновані ландшафти, напівзниклі види, вплив промислових відходів, а також досліджують символічні теми стійкості природи. У статті представлено інформацію про художників та їхні роботи, а також показано, як візуальна мова руйнування, оновлення та деградації довкілля розвивається в українському артсередовищі.

Висновки дослідження наголошують на тому, що сучасне українське мистецтво є важливою культурною відповіддю на екоцид, поєднуючи естетику з екологічним активізмом. Дослідження висвітлює роль візуального мистецтва в підвищенні обізнаності, створенні суспільного дискурсу та сприянні кращому розумінню тривалих наслідків екоциду як на локальному, так і на глобальному рівнях. Демонструючи аудиторії картини екологічного спустошення, українські митці прагнуть сформувати почуття відповідальності, яке виходить за межі традиційного екологічного дискурсу, і, зрештою, має на меті спонукати до дії задля сталих змін та екологічної рівноваги.

Ключові слова: *екологічна свідомість, мистецька інтерпретація, збереження довкілля, візуальна критика.*

Zoya ALFOROVA,

orcid.org/0000-0003-4698-9785

*Doctor of Art Studies, Professor,
Head of the Department of Methodology of Cross-Cultural Practices
Kharkiv State Academy of Design and Art
(Kharkiv, Ukraine) al055@ukr.net*

Yaroslava VERNIUK,*orcid.org/0009-0006-7339-9296**PhD in Philology,**Associate Professor at the Department of Fine Arts and Decorative and Applied Arts named after Stepan Shevchuk
Rivne State Humanitarian University
(Rivne, Ukraine) aroslavavernuk6@gmail.com***Vadym KOZIK,***orcid.org/0000-0002-8768-741X**Senior Lecturer at the Department of Design, Engineering and Land Management
State University of Trade and Economics
(Kyiv, Ukraine) wadimkozik@gmail.com*

ECOCIDE AS A THEME OF CONTEMPORARY VISUAL ART IN UKRAINE

The article addresses the pressing issue of ecocide – the large-scale destruction of the environment and ecosystems – through the lens of contemporary Ukrainian visual art. The relevance of the topic is underscored by the growing international interest in ecological crises, from which Ukraine suffers significantly due to industrial pollution, exploitation of natural resources, and the consequences of nuclear disasters, particularly the 1986 Chernobyl catastrophe. The importance of addressing the problem of ecocide has significantly increased in the context of Russia's invasion of Ukraine, which has caused substantial environmental damage through military actions and resource exploitation. As a result, Ukrainian artists have increasingly turned to ecocide as a thematic focus, using their creativity as a means of ecological advocacy and raising public awareness.

The study aims to analyse the representation and critique of ecocide in contemporary Ukrainian visual art.

The research findings indicate that Ukrainian artists employ diverse media and styles – from conceptual installations and performance art to traditional painting and digital art – to convey the urgency of ecological issues. Their works often depict devastated landscapes, endangered species, and the impact of industrial waste and explore symbolic themes of nature's resilience. The article provides information on the artists and their works, highlighting how the visual language of destruction, renewal, and environmental degradation is evolving within the Ukrainian art scene.

The study concludes that contemporary Ukrainian art is a vital cultural response to ecocide, merging aesthetics with environmental activism. It underscores the role of visual art in raising awareness, fostering public discourse, and promoting a deeper understanding of the long-term consequences of ecocide on both local and global levels. By presenting audiences with images of environmental devastation, Ukrainian artists seek to instil a sense of responsibility that transcends traditional ecological discourse, ultimately aiming to inspire action for sustainable change and ecological balance.

Key words: *ecological awareness, artistic interpretation, environmental conservation, visual critique.*

Постановка проблеми. Проблема екоциду – масштабного знищення екосистем і природних ландшафтів – набуває все більшої актуальності в Україні. Вона має глибоке історичне коріння, адже промислові практики минулого, масштабна експлуатація ресурсів та катастрофічні події, такі як Чорнобильська катастрофа, залишили значний слід на довкіллі країни. Сьогодні ці екологічні виклики загострюються наслідками війни, які призводять до зростання рівня забруднення, деградації ґрунтів та знищення біорізноманіття на постраждалих територіях. Ця реальність зробила екоцид не лише екологічною та політичною проблемою, але й культурною та соціальною, оскільки він впливає на всі аспекти життя: від суспільного здоров'я до національної ідентичності. Враховуючи цю динаміку, сучасні українські митці все частіше звертаються до теми екоциду, використовуючи свою творчість для інтерпретації

цих актуальних екологічних проблем та активного протистояння їм. Через потужні візуальні образи вони показують як спустошення, завдані природі, так і стійкість екосистем, розглядаючи екоцид як моральний та екзистенційний виклик, який не можна ігнорувати (Asenso, Issah, Som, 2020).

Актуальність дослідження теми екоциду в сучасному українському мистецтві полягає в особливій його здатності впливати на громадську думку та стимулювати критичний дискурс щодо екологічних проблем. Творчість слугує засобом рефлексії, відображенням суспільних викликів та закликом до дії, що робить його потужним знаряддям для підвищення обізнаності та пропаганди змін. В українському контексті візуальне мистецтво, що висвітлює тему екоциду, набуває особливого значення, оскільки воно не лише фіксує жахливу реальність деградації довкілля, але й закликає до національної солідарності та стій-

кості в умовах кризи. Актуалізуючи тему екоциду, українські митці звертаються до світової аудиторії, привертаючи увагу до того, як перетинаються людські конфлікти та екологічна руйнація (Rusgrove, Catanzaro, 2020).

Аналіз досліджень. Сучасні дослідження та публікації на тему екоциду та деградації довкілля підкреслюють багатогранну сутність екологічної руйнації, наголошуючи на взаємозв'язку між шкодою довкіллю, здоров'ю людей та соціальною стабільністю. Такі науковці, як Борщевська О. М. (Борщевська, 2023), Костицький В. (Костицький, 2023) зробили значний внесок у просування концепції екоциду як міжнародного злочину. Їхні дослідження сприяють створенню правової бази для притягнення фізичних та юридичних осіб до відповідальності за серйозні екологічні руйнування, наголошуючи на тому, що екоцид є порушенням фундаментальних прав людини та довкілля. Це особливо вплинуло на формування дискурсу про екоцид в Україні, де результати промислового забруднення, експлуатації ресурсів та екологічних наслідків воєнних дій відчуваються досить сильно. Гнедіна К., Нагорний П. (Гнедіна, Нагорний, 2022) підкреслюють комбінований ефект забруднення від промислової діяльності та довготривалої шкоди, спричиненої воєнними діями, які погіршують стан ґрунтів, водних джерел та біорізноманіття у критично важливих регіонах.

В українському контексті Ковбасюк Л. (Ковбасюк, 2023) проаналізував, як культурний сектор, зокрема візуальне мистецтво, відображає та реагує на екологічну кризу. Він відзначив, що сучасні українські митці часто використовують теми руйнування довкілля, стійкості та виживання, перетворюючи творчість на засіб екологічного протесту та освіти. Чепелик О. (Чепелик, 2023) також зробила свій внесок у цю сферу, розглядаючи, як візуальне мистецтво слугує «культурним літописом» екологічної деградації України, відображаючи вплив як історичних, так і сучасних подій на природні ландшафти країни. Такий підхід знаходить своє відображення у дослідженнях Юган Н. (Юган, 2019), де вивчається, як відображення екоциду в українському візуальному мистецтві пов'язане з національною ідентичністю, стійкістю та культурним опором.

Такі наукові погляди контекстуалізують українське візуальне мистецтво в межах глобального дискурсу про екоцид, наголошуючи на його важливості як культурної та етичної відповіді на екологічну кризу. У сукупності ці дослідження свідчать про зрушення у визнанні екоциду як складної

соціально-політичної проблеми, а сучасні українські митці та науковці відіграють важливу роль у переосмисленні екологічної стійкості та відповідальності через мистецтво.

Мета статті – аналіз репрезентації й критики екоциду в сучасному українському візуальному мистецтві.

Виклад основного матеріалу. Тема екоциду набуває все більшого значення в сучасному українському візуальному мистецтві, що відображає не лише глибоку стурбованість проблемами деградації довкілля, а і є реакцією на масштабніші соціальні та політичні виклики, перед якими постала Україна. Тема екоциду стала джерелом натхнення для створення широкого спектра мистецьких напрямів і стилів, зокрема інсталяцій, живопису, перформансів та мультимедійних проєктів. Українські митці використовують різні естетичні та символічні стратегії для зображення екоциду, наголошуючи на його жакливості, абсурдності та символічному значенні. Зображення екоциду в такий спосіб пов'язане з особливостями геополітичного та екологічного стану України, що ілюструє взаємозалежність між природою та впливом людини на довкілля (Юган, 2019).

Українські митці, які працюють із темою екоциду, підходять до її висвітлення з різних перспектив, часто використовуючи різноманітні медіа та техніки, щоб наголосити на катастрофічних наслідках руйнування довкілля. Художниця Марія Куліковська, відома своїми політично забарвленими й часто провокативними роботами, акцентує на руйнуванні природних ландшафтів внаслідок людської діяльності, використовуючи перформанс та інсталяцію. У скульптурній інсталяції «Патріарший храм» (2014) Куліковська використовує сіль – матеріал, що символізує промислове забруднення ландшафтів, – для відображення незворотної шкоди, заподіяної природним ресурсам України. Роботи Куліковської відгукуються на теми екологічних втрат і людської незахищеності, часто використовуючи тендітність тіла як метафору крихкого стану екосистем, що зараз перебувають під загрозою (Марія Куліковська «Тепер для багатьох мої роботи стали зрозуміліші»).

Цифровий арт Олексія Сая, зокрема його серія «Excel-Art» (2010–2019), також звертає увагу на екологічний вплив індустріалізації. Використання автором електронних таблиць Excel для створення складних візуальних композицій слугує критикою бюрократичної байдужості та відірваності від природи, що характеризує сучасне індустріальне суспільство. Трансформуючи дані у візуальну форму, Сай представляє екологічну кризу

як «електронну таблицю» руйнування – цифровий пейзаж, що наголошує на відчуженні людства від природи. Робота Сая є прикладом критичного ставлення до екоциду крізь призму абсурду, адже він використовує буденні символи корпорацій для зображення деградації довкілля та привертає увагу до дисгармонії між людською системою та природою (художник Олексій Сай створив з артефактів війни інсталяцію «I'M FINE» і привіз її на фестиваль «Burning Man»).

Символічна репрезентація екоциду також посідає важливе місце в роботах Жанни Кадирової, яка перепрофілює будівельні матеріали для розв'язання проблеми деградації довкілля. У роботі «Second Hand» (2018) Кадирова використовує керамічну плитку зі зруйнованих будівель радянської епохи для створення інсталяцій, які демонструють руйнування як культурної, так і природної спадщини. Символічне повторне використання матеріалів у її роботах слугує метафорою стійкості та оновлення, а також критикує циклічність руйнування та реконструкції, що характеризує сучасний світ. Роботи Кадирової об'єднують теми пам'яті й втрати та роздробленості ландшафтів, символізуючи поширену тенденцію надавати перевагу короткостроковим вигодам над збереженням довкілля (персональна виставка Жанни Кадирової «Траєкторії польотів»).

Українські художники також вивчали естетику жаху, щоб нагадати про травми, пов'язані з екоцидом. Одним із прикладів є інсталяція Нікіти Кадана «П'єдестал. Практика виключення» (2014), яка поєднує фрагменти розбитих статуй із зображеннями індустріального занепаду, створюючи атмосферу спустошення і втрати. Робота Кадана відображає моторошну, майже постапокаліптичну властивість промислових руїн, що викликає відчуття тривоги та жаху. Розміщуючи залишки культурних ікон у занепалих і забруднених місцях, Кадан підкреслює жакливі наслідки неконтрольованої експлуатації довкілля. Його робота ілюструє, як естетика жаху може бути ефективно використана для того, щоб протистояти аудиторії, акцентуючи на фізичних наслідках екологічного спустошення (Нікіта Кадан).

Вплив соціально-політичних обставин на створення екоцидного мистецтва в Україні важко недооцінити. Чорнобильська катастрофа 1986 року, збройний конфлікт, що триває в Україні, та сучасне забруднення довкілля сформували колективну свідомість країни, породивши глибоке усвідомлення екологічної вразливості. Чорнобильська катастрофа, зокрема, залишається постійною темою українського мистецтва, символізуючи як люд-

ську гординю, так і вразливість довкілля. Ця подія залишила глибокий відбиток на психіці українського народу, спонукаючи митців звертатися до теми екоциду крізь призму як історичної пам'яті, так і сучасних екологічних загроз.

Сучасний політичний контекст, позначений боротьбою України за суверенітет та ідентичність, підвищив актуальність теми екоциду у візуальному мистецтві. Індустріальні регіони Східної України, які тривалий час були занедбані в екологічній політиці, взяли на себе основний тягар як воєнного конфлікту, так і екологічної недбалості. Українські художники відреагували на ці умови, зобразивши екоцид як форму насильства над природою та людством. Цей подвійний фокус видно в роботах таких художників, як Микола Рідний, чий мультимедійні інсталяції присвячені дослідженню взаємодії екологічного та соціального занепаду. У «Сліпій зоні» (2018) Рідний поєднує фотографію та відео, щоб зафіксувати забруднення та руйнування індустріальних ландшафтів, акцентуючи на трагічних наслідках занедбаності та експлуатації як для природних, так і для людських середовищ (Микола Рідний).

Художні стилі та техніки, що використовуються для зображення екоциду в українському візуальному мистецтві, відображають загальну тенденцію до експериментів та міждисциплінарних підходів. Інсталяції, перформанси, мультимедійні проекти та цифрове мистецтво – все це робить свій внесок у формування активної та різноманітної сфери екоцидної творчості. У табл. 1 наведено основні стилі та художні засоби, які використовують українські митці для дослідження теми екоциду, з прикладами найвідоміших робіт (табл. 1).

Реакція аудиторії на мистецтво, присвячене екоциду, завжди інтенсивна, оскільки люди мають справу з тривожною реальністю занепаду довкілля та його наслідками. Естетика жаху, яку використовують багато митців, щоб підкреслити приголомшливий вплив екологічної руйнації, має важливу роль в активізації сильних емоційних реакцій. Роботи, що використовують елементи жаху та антиутопії, як правило, викликають почуття страху, смутку та обурення, оскільки глядачі в цих репрезентаціях лишаються сам на сам з масштабами спустошення. Наприклад, інсталяції, що імітують забруднені ландшафти або зображують зруйновані природні екосистеми, можуть викликати відчуття втрати та необхідності відновлення. Така емоційна реакція має вирішальне значення для подолання розриву між інтелектуальним сприйняттям та особистим залученням, оскільки мистецтво робить абстрактні екологічні концепції

Таблиця 1

Характеристика стилів та художніх засобів у роботах українських митців із теми екоциду

Художня техніка (стиль)	Характеристика	Відомі митці	Приклади робіт
Мистецтво інсталяції	Масштабні інсталяції з використанням природних або промислових матеріалів на екологічну тематику	Жанна Кадирова	«Second Hand» (2018)
Мистецтво перформансу	Перформативні дії, що акцентують на екологічній руйнації або людській вразливості	Марія Куліковська	«Патріарший храм» (2014)
Мультимедіа та цифрове мистецтво	Використання цифрових медіа для представлення екологічних даних та індустріальних ландшафтів	Олексій Сай, Микола Рідний	«Excel-Art» (2010-2019), «Blind Spot» (2018)
Символічне використання матеріалів	Використання природних елементів для символізації вразливості та стійкості довкілля	Олег Харч	«Земля пам'ятатиме» (2019)
Естетика жаху	Репрезентація екоциду через похмуру, моторошну атмосферу	Нікіта Кадан	«П'єдестал. Практика виключення» (2014)
Абсурд у мистецтві	Використання елементів абсурду для критики ірраціональних промислових та споживчих практик	Василь Цюпка	«Пластикова земля» (2021)

Джерело: власна розробка авторів

відчутними, заохочуючи аудиторію співпереживати постраждалим територіям.

Мистецтво з тематики екоциду залучає аудиторію інтелектуально, ставлячи питання про роль і відповідальність людства перед природою. Через символізм, абсурд і критичні зіставлення така творчість спонукає аудиторію замислитися над етичними та філософськими наслідками руйнування довкілля. Поєднуючи візуальні елементи, що символізують крихкість, занепад і стійкість, митці заохочують глядачів до роздумів над складними відносинами між цивілізацією та природою, зокрема над нестійкими практиками, що ставлять під загрозу екосистеми. Таке інтелектуальне підключення часто приводить глядача до глибшого розуміння екологічних проблем, спонукаючи його замислитися над політикою, індустрією та поведінкою, які завдають шкоди довкіллю. Таким чином, мистецтво функціонує як середовище для критичного мислення, спонукаючи громадськість замислитися над особистою та колективною відповідальністю перед планетою (Senchylo-Tatlilioglu, Krasnozhon, Sibruk, Lytvynska, Stetsyk, 2023).

Роль творчості у підвищенні обізнаності про екоцид тісно пов'язана з її соціально-політичними наслідками. Мистецтво на тему екоциду сприяє підвищенню екологічної свідомості, трансформуючи складні екологічні проблеми в доступні для сприйняття образи. За допомогою візуального сюжету художники висвітлюють руйнівні наслідки забруднення, вирубки лісів, індустріалізації та зміни клімату, часто спираючись на

реальні приклади та символи, знайомі глядачам. Розглядаючи екоцид у контексті конкретних соціально-політичних проблем, таких як корпоративна експлуатація чи урядова недбалість, мистецтво посилює актуальність цих питань і позиціонує руйнування довкілля як соціальну та політичну кризу, що вимагає термінового втручання. У такий спосіб митці виступають посередниками між науковою спільнотою та громадськістю, трансформуючи екологічні дані в образи, які знаходять відгук у суспільстві та закликають до системних змін.

Мистецтво на тему екоциду часто привертає увагу до недосконалості сучасної екологічної політики та необхідності більшої підзвітності. В Україні, наприклад, митці звертають увагу на екологічну шкоду промисловості, вирубку лісів та забруднення довкілля, що посилюється соціально-політичною нестабільністю та воєнними конфліктами. Роботи, які критикують ці проблеми, висвітлюють невдачі уряду та промисловості у збереженні природних ресурсів, закликаючи громадськість вимагати більш відповідальних та сталих практик. Представляючи екоцид як порушення фундаментальних прав людини та довкілля, митці роблять свій внесок у розвиток дискурсу, який прагне переосмислити знищення довкілля як моральне та правове порушення.

Зв'язок між творчістю та екологічними рухами стає особливо помітним в Україні, де мистецтво на тему екоциду переплітається з активізмом та залученням громадськості. Українські митці часто співпрацюють з екологічними організаціями та

беруть участь в інформаційних кампаніях, виносячи мистецтво з традиційних галерей у публічні простори, де воно може охопити ширшу аудиторію. Наприклад, інсталяції та перформанси, присвячені таким проблемам, як забруднення пластиком, вирубка лісів та промислові відходи, часто з'являються на екофестивалях, у громадських парках та інших доступних місцях, дозволяючи творчості слугувати каталізатором для розмов та дій. Узгоджуючи свою роботу з цілями екологічних рухів, митці посилюють актуальність цих питань і сприяють зростанню обізнаності про екоцид в українському суспільстві.

Здатність мистецтва впливати на екологічні рухи також полягає в його потенціалі надихати на колективні дії. Візуально фіксуючи деградацію довкілля та представляючи її як спільну проблему, митці сприяють формуванню почуття спільноти та солідарності навколо екологічних питань. Цей дух співпраці є важливим для екологічних рухів, які, щоб досягти змін, часто спираються на спільне бачення та колективні дії. Українські художники,

зокрема, використовують свою творчість, щоб посилити голос екологічних активістів, привернути увагу до низових ініціатив та закликати владу до прозорого та відповідального розв'язання екологічних проблем. Візуально виражаючи цінності та цілі екологічних рухів, мистецтво на тему екоциду заохочує глядачів долучатися до екологічного активізму, беручи участь у місцевих ініціативах, підтримуючи політичні реформи чи впроваджуючи сталі практики у повсякденне життя.

Для ілюстрації розмаїття методів і впливів мистецтва на тему екоциду в табл. 2 наведено ключові приклади того, яке воно має значення для сприйняття суспільством екологічного руйнування та як узгоджується з екологічними рухами (табл. 2).

До того ж зв'язок між мистецтвом на тему екоциду та екологічним активізмом відображає широку глобальну тенденцію, коли митці виступають у ролі захисників сталих змін. Більшість із них в Україні та світі вважають свою роботу формою «артивізму» (артактивізму), що поєднує творче самовираження з політичною активністю.

Таблиця 2

Вплив мистецтва на сприйняття людством екологічних руйнувань

Мистецький підхід	Його характеристика	Емоційний/інтелектуальний вплив	Зв'язок з екологічними рухами
Естетика жаху	Використовує тривожні образи для передачі екологічного занепаду	Викликає страх і скорботу, підвищуючи обізнаність про руйнівний вплив на природу	Заохочує до активізму, зображуючи втрату довкілля як спільну травму
Символічне використання природних матеріалів	Включає органічні матеріали, такі як ґрунт, вода та рослини	Підкреслює крихкість екосистем, виховуючи емпатію до природи	Узгоджується з екологічними практиками, символізуючи оновлення та збереження
Громадські інсталяції	Представляє мистецтво у публічних просторах, щоб охопити широку аудиторію	Робить екологічні питання доступними для різного кола глядачів, стимулюючи залучення громадськості	Співпрацює з екологічними фестивалями та подіями, пропагуючи сталий розвиток
Перформативний активізм	Використовує перформанс для протесту проти шкоди довкіллю та пропаганди змін у політиці	Залучає глядачів емоційно, створюючи ефект занурення, що підкреслює нагальність проблеми	Співпрацює з громадськими організаціями та низовими рухами, наголошуючи на системних змінах
Мультимедіа та цифрове мистецтво	Використовує цифрові медіа для відображення екологічних даних та статистики забруднення	Апелує до інтелектуальної цікавості, трансформуючи дані у візуальну форму	Співпрацює з екологічними кампаніями для інформування про екологічні ризики за допомогою доступних візуальних засобів

Джерело: Knittel (2023)

З цього погляду мистецтво є не лише засобом репрезентації, а й інструментом соціальних змін, покликаним підвищувати обізнаність та надихати на дії. Привертаючи увагу до екоциду через свою творчість, ці митці допомагають формувати культурний дискурс, який позиціює захист довкілля як спільний етичний обов'язок.

Висновки. Загалом, тема екоциду в сучасному українському візуальному мистецтві є потужним відображенням екологічного та соціально-політичного стану країни. За допомогою різноманітних медіа та стилістичних підходів

українські митці звертаються до теми екоциду як до безпосередньої екологічної кризи та символу розриву людства з природою. Поєднання жаху, абсурду та символізму в цих роботах виступає заклик до дії, спонукаючи публіку протистояти реаліям деградації довкілля та замислитися над етичною відповідальністю, яку ми несемо перед планетою. Цей цикл робіт не лише критикує вплив індустріалізації та конфлікту на українські землі, але й підкреслює стійкість і творчість українських митців перед несприятливими обставинами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Asenso K., Issah S., Som E. K. The use of visual arts in environmental conservation in Ghana: The case of Adams Saeed. *Journal of African Art Education Volume*. 2020. № 1 (1). Pp. 66 – 83. URL: <https://atagonline.org/> (дата звернення: 13.11.2024)
2. Rusgrove K., Catanzaro M. Seeing Climate Change: Rethinking Visual Impact. *The International Journal of the Image*. 2020. № 11 (4). Pp. 23 – 35. DOI: 10.18848/2154-8560/CGP/v11i04/23-35
3. Борщевська О. М. Публічно-правові та приватноправові аспекти визначення дефініції «екоцид» під час військової агресії. *Правова держава*. 2023. № 49. С. 113-129. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.49.276017>
4. Костицький В. В. Протидія екоциду як складова міжнародно-правового екологічного імперативу та ухвалення Екологічної Конституції Землі. *Екологічне право*. 2023. № 1-2. С. 34-40. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.1-2-4.6>
5. Гнедіна К., Нагорний П. Загрози екологічній безпеці: реалії воєнного часу та економічне стимулювання повоєнного екологічного відновлення України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4 (32). С. 39-52. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-39-52](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-39-52)
6. Ковбасюк Л. А. Мовна репрезентація екоциду в німецьких мас-медіа (на матеріалі підриву Каховської ГЕС). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. № 34 (73). С. 53 – 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.6/11>
7. Чепелик О. Імпресивне середовище як інструмент зміни людиноцентричної оптики. *Сучасне мистецтво*. 2023. № 19. С. 55 – 78. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.19.2023.294885>
8. Турпак Н. Геополітична свідомість українців як екзистенційний феномен. *Українознавчий альманах*. 2024. № 34. С. 93-100. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.12>
9. Юган Н. Фантастика та фантазмагорія в сучасній українській драматургії (конфлікт та персонаж). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*. 2019. № 1 (17). С. 202-215. DOI: 10.32342/2523-4463-2019-0-16-21
10. Марія Куліковська «Тепер для багатьох мої роботи стали зрозуміліші». URL: <https://donttakefake.com/mariya-kulikovska-teper-dlya-bagatoh-moyi-roboty-staly-zrozumilishi/> (дата звернення: 13.11.2024)
11. Художник Олексій Сай створив з артефактів війни інсталяцію I'M FINE і привіз її на фестиваль Burning Man. URL: <http://surl.li/vzvuvz> (дата звернення: 13.11.2024)
12. «Траєкторії польотів» персональна виставка Жанни Кадирової. URL: <https://new.pinchukartcentre.org/exhibitions/flying-trajectories> (дата звернення: 14.11.2024)
13. Нікіта Кадан. URL: <https://voloshyngallery.art/uk/artists/29-nikita-kadan/> (дата звернення: 15.11.2024)
14. Микола Рідний URL: <https://voloshyngallery.art/uk/artists/36-mykola-ridnyi/> (дата звернення: 15.11.2024)
15. Senchylo-Tatlilioglu N., Krasnozhon N., Sibruk A., Lytvynska S., Stetsyk K. Ukrainian-turkish literature relations between the 16th - 20th Centuries. *Amazonia Investiga*. 2023. № 12 (62). Pp.115-123. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.9>
16. Knittel S. C. Ecologies of violence: Cultural memory (studies) and the genocide–ecocide nexus. *Memory Studies*. 2023. № 16 (6). Pp. 1563-1578. DOI: <https://doi.org/10.1177/17506980231202747>

REFERENCES

1. Asenso, K., Issah, S., & Som, E. K. (2020). The use of visual arts in environmental conservation in Ghana: The case of Adams Saeed. *Journal of African Art Education*, 1(1), 66–83. URL: <https://atagonline.org/> [Accessed November 13, 2024].
2. Rusgrove, K., & Catanzaro, M. (2020). Seeing climate change: Rethinking visual impact. *The International Journal of the Image*, 11(4), 23–35. <https://doi.org/10.18848/2154-8560/CGP/v11i04/23-35>
3. Borshchevska, O. M. (2023). Publichno-pravovi ta pryvatnopravovi aspekty vyznachennia defintsii "ekotsyd" pid chas viiskovoi ahresii [Public-law and private-law aspects of defining the term "ecocide" during military aggression]. *Pravova derzhava – Legal State*, 49, 113–129. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.49.276017> [in Ukrainian].
4. Kostytskyi, V. V. (2023). Protydiia ekotsydu yak skladova mizhnarodno-pravovoho ekolohichnoho imperatyvu ta ukhvalennia Ekolohichnoi Konstytutsii Zemli [Combating ecocide as part of the international legal ecological imperative

and adoption of the Earth's Environmental Constitution]. *Ekologichne pravo – Environmental Law*, 1–2, 34–40. <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.1-2-4.6> [in Ukrainian].

5. Hnedina, K., & Nahorni, P. (2022). Zahrozy ekolohichnii bezpetsi: realii voiennoho chasu ta ekonomichne stymulivannia povohenoho ekolohichnoho vidnovlennia Ukrainy [Threats to environmental security: Realities of wartime and economic incentives for post-war environmental recovery in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Perspectives of Economics and Management*, 4(32), 39–52. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-39-52](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-39-52) [in Ukrainian].

6. Kovbasiuk, L. A. (2023). Movna reprezentatsiia ekotsydu v nimetskykh mas-media (na materiali pidryvu Kakhovskoi HES) [Linguistic representation of ecocide in German mass media (based on the case of Kakhovka HPP destruction)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific Notes of TNU Named After V. I. Vernadsky. Series: Philology. Journalism*, 34(73), 53–58. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.6/11> [in Ukrainian].

7. Chepelyk, O. (2023). Impresyvne seredovysheche yak instrument zminy liudynotsentrychnoi optyky [Impressive environment as a tool for changing anthropocentric optics]. *Suchasne mystetstvo – Modern Art*, 19, 55–78. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.19.2023.294885> [in Ukrainian].

8. Turpak, N. (2024). Heopolitychna svidomist ukrainsiv yak ekzystentsiinyi fenomen [Geopolitical consciousness of Ukrainians as an existential phenomenon]. *Ukrainoznavchyi almanakh – Ukrainian Studies Almanac*, 34, 93–100. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.12> [in Ukrainian].

9. Yuhan, N. (2019). Fantastyka ta fantasmahoriia v suchasni ukrainskii dramaturhii (konflikt ta personazh) [Fantasy and phantasmagoria in modern Ukrainian dramaturgy (conflict and character)]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii: Filolohichni nauky – Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Philological Sciences*, 1(17), 202–215. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2019-0-16-21> [in Ukrainian].

10. Kulikovska, M. (n.d.). Teper dlia bahatoh moi roboty staly zrozumilishchi [Now my works have become more understandable for many]. URL: <https://donttakefake.com/mariya-kulikovska-teper-dlya-bagatoh-moyi-roboty-staly-zrozumilishi/> [Accessed November 13, 2024]. [in Ukrainian].

11. Khudozhnyk Oleksii Sai stvoriv z artefaktiv viiny instaltsiiu I'M FINE i pryviz yii na festival Burning Man [Artist Oleksii Sai created the installation I'M FINE from war artifacts and brought it to Burning Man festival]. URL: <http://surl.li/zvzuvz> [Accessed November 13, 2024]. [in Ukrainian].

12. Traiektorii politiv: Personalna vystavka Zhanny Kadyrovoi [Flying Trajectories: Personal Exhibition by Zhanna Kadyrova]. URL: <https://new.pinchukartcentre.org/exhibitions/flying-trajectories> [Accessed November 14, 2024]. [in Ukrainian].

13. Nikita Kadan. URL: <https://voloshyngallery.art/uk/artists/29-nikita-kadan/> [Accessed November 15, 2024]. [in Ukrainian].

14. Mykola Ridnyi. URL: <https://voloshyngallery.art/uk/artists/36-mykola-ridnyi/> [Accessed November 15, 2024]. [in Ukrainian].

15. Senchylo-Tatlilioglu, N., Krasnozhan, N., Sibruk, A., Lytvynska, S., & Stetsyk, K. (2023). Ukrainian-Turkish literature relations between the 16th–20th centuries. *Amazonia Investiga*, 12(62), 115–123. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.9>

16. Knittel, S. C. (2023). Ecologies of violence: Cultural memory (studies) and the genocide–ecocide nexus. *Memory Studies*, 16(6), 1563–1578. <https://doi.org/10.1177/17506980231202747>